

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ประชาคมอาเซียน: กรณีศึกษาโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

People's Participation in Environmental Management in Transition to ASEAN Community: A Case Study of Eastern Seaboard Development Program (ESB)

เอกวิทย์ มณีธร*
ศุกลักษณ์ เหลี่ยมวรารังกูร**
กุลญาดา เนื่องจำนงค์***

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี, อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** พันตำรวจเอกหญิง ดร. ผู้กำกับการ ฝ่ายอำนวยการ สำนักงานตรวจสอบภายใน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

*** นักวิชาการศึกษา คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และ 3) ศึกษาข้อเสนอในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกอย่างยั่งยืน

งานวิจัยชิ้นนี้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เจาะลึก การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ประชากรของการวิจัย คือ ประชาชนในเขตพื้นที่ของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และ ฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 400 คน

ผลการวิจัยพบว่า ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 50.75) อายุเฉลี่ย 35 ปี รายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 23,100 บาท มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 45.25) มีอาชีพพนักงานบริษัท ลูกจ้าง (ร้อยละ 40.0) และมีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 45.25)

ในภาพรวม ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.01) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ในระดับน้อยในทุกด้าน โดยเรียงลำดับดังนี้ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 2.24) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 2.14) มีส่วนร่วมในการประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 1.87) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 1.81)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกพบว่า 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ รายได้ อาชีพ สถานภาพสมรส มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

สำหรับตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ บทบาทในครอบครัว และจำนวนช่องทางที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับตัวแปรระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และ 3) ปัจจัยด้านทุนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ได้แก่ คุณลักษณะด้านคุณธรรมและความสามารถของผู้นำในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และความตระหนักในการป้องกันมลพิษ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ภาครัฐควรส่งเสริมการผลิตและการบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ บริหารจัดการทุนทางทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม/ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม/ ประชาคมอาเซียน

Abstract

The purposes of the research were as follows; 1) To study the level of people participation in environmental management of the Eastern Seaboard Development Project 2) To study factors affecting people participation in the environmental management of the project 3) To study proposals for the people participation in the project with the sustainable management of the environment.

Both qualitative and quantitative methods were employed in the research. The qualitative methods included documentary research, focus group and in-depth interview. A questionnaire was used as a quantitative instrument. The research population consisted of the people in the project area covering three provinces, that are

Chonburi, Rayong and Chachoengsao. The sample comprised 400 respondents.

As for personal factors , the research found that the majority were female (50.75%), 35 years on average ,having monthly income of 23,100 Baht on average, having Bachelor's degree or equivalents (45.25%), company employees or hired workers (40%) and were married (45.25%).

As for factors affecting people participation, the research found as follows;

1. The personal factors that affected the people participation were income .occupation marital status. However, the people participation was not affected by sex. age .and education level.

2. The social factors that affected the people participation were family role, number(s) of news and information channels. Duration of time staying in the community did not affected the people participation.

3. The capital factors related to the preparation for entering ASEAN Economic Community indicated that the respect of ethics and ability of community leaders affected on the people participation however the aspect of knowledge and participation had no effect on the people participation.

The proposals were presented as follows; The government sector should promote the productions and services that were environmental friendly. The promotion of reducing greenhouse gases. Dealing with climate change. Having efficient checking products and services in order to protect environment. Managing

the capital of natural resources and environment.

Keywords: Participation/ Environmental Management/ ASEAN Community

บทนำ

โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกหรือ Eastern Seaboard Development Program (ESB) เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2525 ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เพื่อให้เป็นเขตอุตสาหกรรมที่ทันสมัยในระดับนานาชาติ มีพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ บริเวณแหลมฉบัง จ.ชลบุรี เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรม เพื่อการส่งออก อุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางที่ไม่มีปัญหาสิ่งแวดล้อม 2) บริเวณมาบตาพุด จังหวัดระยอง เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลัก และพัฒนาให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมใหม่ และ 3) พื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา พัฒนาให้เป็นพื้นที่เกษตร เพื่ออุตสาหกรรมจะมีการปรับใช้เทคโนโลยีทางการผลิต เพื่อให้เป็นเขตเกษตรก้าวหน้า ใช้ทุนสูง จะมีการจ้างแรงงานที่มีฝีมือ และผู้เชี่ยวชาญชำนาญการ เพื่อให้เป็นเขตเกษตรขนาดใหญ่ครบวงจร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554, หน้า 123-128)

ผลของการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในภาพรวม พบว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-10 ทำให้การผลิตในภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมาก และตามมาด้วยการขยายตัวของเศรษฐกิจหรือรายได้ของประเทศเพิ่มขึ้นในอัตราสูงเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ การขยายการเติบโตและพัฒนาอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกระยะที่ 1 (2525-2537) ต่อเนื่องมาสู่ระยะที่ 2 (2538-2548) ทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อุตสาหกรรมหนัก และ/ หรืออุตสาหกรรมที่ก่อปัญหาผลกระทบหนัก ดังเช่น โรงกลั่นน้ำมัน และแก๊สธรรมชาติ ปิโตรเคมี เคมีภัณฑ์และปุ๋ยเคมี เหล็ก ท่าเรือน้ำลึก และ

โรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ที่ก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบหรือผลในทางเสียหาย ได้แก่ 1) ทางด้านสิ่งแวดล้อม (ปัญหามลพิษทางอากาศ น้ำ ขยะและกากของเสียจากอุตสาหกรรม อุตสาหกรรม อุตสาหกรรมเคมี) 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (การแย่งชิงน้ำของภาคอุตสาหกรรม การถมทะเลและกัดเซาะชายฝั่งรวมทั้งผลกระทบในทางทำลายทรัพยากรประมง) 3) ด้านสังคม (ปัญหาแรงงานต่างด้าวและประชากรแฝง แหล่งเสื่อมโทรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โรคเอดส์ การฆ่าตัวตาย และปัญหาเด็กและเยาวชน รวมทั้งการขัดแย้งจากการขยายอุตสาหกรรมเข้าสู่ชุมชน) และ 4) ทางด้านเศรษฐกิจ (การพึ่งพิงต่างประเทศมาก การขาดการพัฒนาเท่าที่ควร หรือการเติบโตอย่างเชื่องช้าของการผลิตในภาคเกษตร ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และปัญหาระบบภาษีและการลงทุนทางสังคมต่ำ) ผลกระทบทางด้านต่างๆ เหล่านี้มีส่วนสำคัญของสาเหตุภาวะการเจ็บป่วยและสุขภาพอนามัยของผู้คนในจังหวัดระยอง (ฉวีวรรณ สายบัว, 2554)

กล่าวได้ว่า ผลจากการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก นับตั้งแต่ พ.ศ. 2525 จนถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลา 33 ปี การขยายการเติบโตและพัฒนาอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในเขตพื้นที่โครงการพัฒนา ประกอบกับในวันที่ 31 ธันวาคม 2558 เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งอาจเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัญหามลพิษในพื้นที่เมืองและเขตอุตสาหกรรมที่มีความรุนแรงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูควบคู่ไปกับการผลิตการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ โดยภาครัฐได้ให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ในช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ประชาคมอาเซียน: กรณีศึกษาโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก” เพื่อเสนอ

ข้อค้นพบในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ให้แก่หน่วยงานภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน เป็นการกระตุ้นเตือนให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

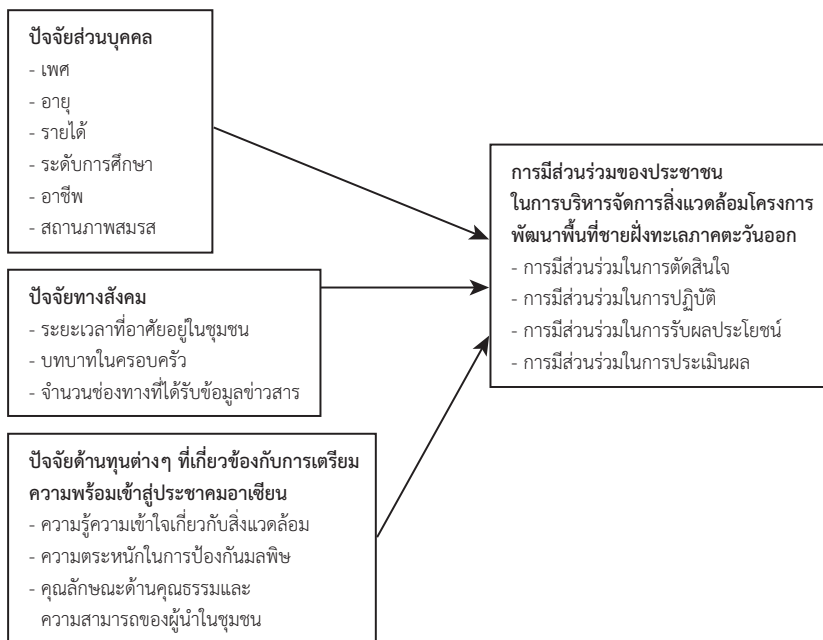
1. เพื่อศึกษาบทบาทในระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกอย่างยั่งยืน

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
2. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน บทบาทในครอบครัว จำนวนช่องทางที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก
3. ปัจจัยด้านทุนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ความตระหนักในการป้องกันมลพิษ คุณลักษณะด้านคุณธรรมและความสามารถของผู้นำในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วม 4 ประเภทของ Cohen and Uphoff (1977) เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และนำข้อค้นพบจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาสรุปเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative research and quantitative research) มีระเบียบวิธีการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

1. ข้อมูลทั่วไป ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary) และจากเว็บไซต์ของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. การสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักเรียน นักศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ อาสาสมัคร สื่อมวลชน โดยเลือกแบบเจาะจงจากประชากรในเขตพื้นที่เป้าหมายของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา จำนวน 12 คน
3. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เลือกสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข เจ้าหน้าที่อุตสาหกรรม ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ นักวิชาการ NGO และสมาชิกกลุ่มทางสังคม ในเขตพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

ประชากรของการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในเขตพื้นที่เป้าหมายของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก 3 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา จำนวนประชากร 2,791,296 คน (สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, วันที่ 31 ธันวาคม 2557) การสุ่มตัวอย่างใช้ตารางสุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 400 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ทำการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามเชิงโครงสร้าง และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และ

ทำการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด กับประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม และเป็นจังหวัดชายฝั่งทะเล ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's coefficient of alpha) = 0.982 แสดงว่า แบบสอบถามชุดนี้มีความเชื่อมั่นในระดับสูง (Cronbach, 1951; Nunnally, 1978) จึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 28 พฤศจิกายน 2558 - 31 มกราคม 2559

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้สถิติทดสอบ คือ Multiple regression analysis และทำการทดสอบ Collinearity ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พบว่า ตัวแปรอิสระของการวิจัยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.001 - 0.595 จึงไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากกว่า 0.8 ที่จะทำให้เกิดปัญหาตัวแปรอิสระสัมพันธ์กันสูง (Multicollinearity) (Chatterjee and Price, 1977, p. 156; Tabacnick and Fidell, 2001, p. 83) นอกจากนี้ได้ทำการหาค่า Collinearity Statistics ได้แก่ tolerance และ variance inflation factor (VIF) ไปพร้อมกับการทดสอบสมมติฐาน โดยตัวแปรอิสระที่มีค่า tolerance เข้าใกล้ 1 และไม่ต่ำกว่า 0.2 จะทำให้ไม่มีปัญหา Multicollinearity (Menard, 1995) สำหรับ variance inflation factor (VIF) ต้องมีค่าไม่เกิน 4 และไม่มากกว่า 10 (Myers, 1990; Bowerman and O'Connell, 1990) ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันสูงจึงยอมรับได้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ภูมิหลังส่วนบุคคล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 50.75 มีอายุ 30 - 39 ปี จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 36.75 มีอายุน้อยที่สุด 17 ปี อายุมากที่สุด 70 ปี และอายุเฉลี่ย 35 ปี

ส่วนใหญ่มียรายได้ต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 43.50 มีรายได้ต่อเดือนต่ำสุด 3,500 บาท สูงสุด 70,000 บาท และรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 23,100 บาท ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 45.25 มีอาชีพพนักงานบริษัทลูกจ้าง จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 และส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสจำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 45.25

ปัจจัยทางสังคม พบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน 10 - 19 ปี จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 29.25 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนน้อยที่สุด 3 ปี มากที่สุด 65 ปี และอาศัยอยู่ในชุมชนเฉลี่ย 19 ปี ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00

การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมในรอบปีที่ผ่านมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.25 สำหรับผู้ได้รับข้อมูลข่าวสาร จำนวน 391 คน พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจาก 2 ช่องทาง จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 44.50 แหล่งที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) พบว่า ในรอบปีที่ผ่านมา ประชากรที่ศึกษาได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ โทรทัศน์ จำนวน 281 คน คิดเป็นร้อยละ 70.25 จากเว็บไซต์ไลน์ เฟซบุ๊ก จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 58.75 จากหนังสือพิมพ์ จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 41.00 จากวิทยุ จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.25 และจากผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐสถานศึกษา จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.00

ปัจจัยด้านทุนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสิ่งแวดล้อมได้คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป อยู่ในระดับดีมาก จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 55.00 รองลงมาได้คะแนนร้อยละ 50 - 69 อยู่ในระดับพอใช้ จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 22.75 ได้คะแนน ร้อยละ 70 - 79 อยู่ในระดับดี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 14.75 และได้คะแนน ร้อยละ 49 ลงมา อยู่ในระดับต้องปรับปรุง จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50

ความตระหนักในการป้องกันมลพิษ ภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.04) เมื่อจำแนกรายข้อ พบว่า มีความตระหนักในระดับปานกลาง 2 ประเด็น คือ “ครัวเรือนของท่าน เลือกใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าที่ได้รับประกันคุณภาพด้านการประหยัดพลังงาน” (ค่าเฉลี่ย 2.66) และ “ท่านเก็บขวดแก้ว ขวดพลาสติก และกระดาษใช้แล้ว เพื่อนำไปรีไซเคิล” (ค่าเฉลี่ย 2.56) ส่วนนอกนั้น มีค่าเฉลี่ยระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยในระดับน้อยที่สุด 1 ประเด็น คือ “ท่านร่วมกิจกรรมรณรงค์ลดภาวะโลกร้อน เช่น ปลูกป่า” (ค่าเฉลี่ย 1.37)

คุณลักษณะด้านคุณธรรมและความสามารถของผู้นำในชุมชน ภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.57) เมื่อจำแนกรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับน้อยที่สุดทุกประเด็น เรียงตามลำดับ ดังนี้ “ผู้นำชุมชน หรืออาสาสมัครในชุมชนของท่าน เป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม” (ค่าเฉลี่ย 1.66) รองลงมา ได้แก่ “ผู้นำชุมชน หรืออาสาสมัครในชุมชนของท่าน มีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนด้วยความโปร่งใส เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน” (ค่าเฉลี่ย 1.61) และ “ผู้นำชุมชน หรืออาสาสมัครในชุมชนของท่าน ช่วยเร่งรัดติดตามเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน” (ค่าเฉลี่ย 1.55)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ภาพรวมทุกด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.01)

เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยในทุกด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 2.24) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 2.14) มีส่วนร่วมในการประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 1.87) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ค่าเฉลี่ย 1.81) เมื่อจำแนกรายด้านปรากฏดังนี้

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.81) เมื่อจำแนกรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในระดับน้อย ในประเด็น ดังนี้ “ท่านร่วมเสนอความคิดเห็นกับเพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ประกอบการ ในการกำหนดมาตรการจูงใจเชิงบวกให้ผู้ประกอบการ (เช่น ให้สิทธิประโยชน์ด้านการลงทุน การลดหย่อนภาษี) เพื่อการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม” (ค่าเฉลี่ย 2.10) รองลงมา ได้แก่ “ท่านร่วมเสนอความคิดเห็นกับเพื่อนบ้านและผู้นำชุมชนในการฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุตสาหกรรมหลัก” (ค่าเฉลี่ย 1.93) “ท่านร่วมเสนอความคิดเห็นกับเพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ประกอบการ ในการจัดทำแผนปฏิบัติการภาวะฉุกเฉินด้านอุบัติภัยมลพิษจากภาคอุตสาหกรรม” (ค่าเฉลี่ย 1.87)

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.14) เมื่อจำแนกรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ในระดับปานกลาง ในประเด็น “ท่านส่งเสริมการนำกลับมาใช้ใหม่ โดยไม่มีการแปรรูป (Reuse) เช่น ใช้กระดาษทั้งสองหน้า” (ค่าเฉลี่ย 2.55) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ในระดับน้อย ได้แก่ “ท่านลดใช้ถุงพลาสติก ภาชนะโฟม (Reduce) และส่งเสริมการใช้อาหารหรือใช้ถุงผ้า” (ค่าเฉลี่ย 2.41) รองลงมา ได้แก่ “ท่านสนับสนุนสินค้าจากโรงงานที่มีการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือได้รับฉลากสิ่งแวดล้อม (Eco-Labeling)” (ค่าเฉลี่ย 2.32) “ท่านทิ้งขยะโดยแยกประเภทขยะเปียก ขยะนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) และขยะอันตราย” (ค่าเฉลี่ย 2.10)

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.24) เมื่อจำแนกรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในระดับน้อยในทุกข้อ ได้แก่ “ความร่วมมือในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทำให้ท่านมีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยง่าย” (ค่าเฉลี่ย 2.44) รองลงมา ได้แก่ “การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนทำให้ท่านมีรายได้จากการท่องเที่ยวในจังหวัดของท่าน” (ค่าเฉลี่ย 2.38) “การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ช่วยลดการลักลอบทิ้งกากของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม” (ค่าเฉลี่ย 2.36) “ท่านได้รับประโยชน์จากการกำหนดพื้นที่สีเขียวในชุมชน เพื่อเป็นแนวกันชน (Buffer Zone/ Protection Strip) โดยบริเวณที่พังกาศัยของท่านมีคุณภาพอากาศดีขึ้น” (ค่าเฉลี่ย 2.33)

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.87) เมื่อจำแนกรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับน้อยในทุกข้อ ได้แก่ “ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน” (ค่าเฉลี่ย 2.20) รองลงมา ได้แก่ “ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินและติดตามการปฏิบัติตามแผนภาวะฉุกเฉินด้านอุบัติเหตุมลพิษจากภาคอุตสาหกรรม” (ค่าเฉลี่ย 1.89) “ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการรักษาพยาบาลผู้ได้รับผลกระทบจากมลพิษทางอากาศจากอุตสาหกรรม” (ค่าเฉลี่ย 1.82) “ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามข้อร้องเรียนเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน” (ค่าเฉลี่ย 1.80)

ผลการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกได้ร้อยละ 5.6 และตัวแปร รายได้ อาชีพ สถานภาพสมรส มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก สำหรับตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน บทบาทในครอบครัว จำนวนช่องทางที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุ พบว่า ปัจจัยทางสังคม อธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกได้ร้อยละ 5.6 และตัวแปรบทบาทในครอบครัว และจำนวนช่องทางที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก สำหรับตัวแปรระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านทุนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ความตระหนักในการป้องกันมลพิษ คุณลักษณะด้านคุณธรรมและความสามารถของผู้นำในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ผลการวิเคราะห์ถดถอยพบๆ พบว่า ปัจจัยด้านทุนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ได้ร้อยละ 34.1 และตัวแปรคุณลักษณะด้านคุณธรรมและความสามารถของผู้นำในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และความตระหนักในการป้องกันมลพิษ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไป ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary) และจากเว็บไซต์ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักเรียน นักศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ อาสาสมัคร สื่อมวลชน โดยเลือกแบบเจาะจงจากประชากรในเขตพื้นที่เป้าหมายของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา จำนวน 12 คน ดำเนินการสนทนากลุ่มในวันอาทิตย์ที่ 28 พฤศจิกายน 2558 ณ ห้องประชุมในเขตจังหวัดชลบุรี
- 3) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย

เจ้าหน้าที่ของรัฐด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข เจ้าหน้าที่อุตสาหกรรม ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ นักวิชาการ NGO และสมาชิกกลุ่มทางสังคม โดยเลือกแบบเจาะจงจากประชากรในเขตพื้นที่เป้าหมายของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน ทำการสัมภาษณ์ระหว่างวันที่ 15-31 มกราคม 2559 และ 4) ข้อมูลจากแบบสอบถามประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย โดยเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม 2558 ถึงวันที่ 10 มกราคม 2559 ผลการวิจัยสรุป ดังนี้

ผลกระทบของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีดังนี้

1. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาอุตสาหกรรม จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. การจ้างงานและเคลื่อนย้ายแรงงาน เกิดผลกระทบด้านการใช้ทรัพยากร ของเสียข้ามแดน ปัญหาสุขภาพ และปัญหาสังคม
3. ภาคการเกษตร เกิดผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสินค้าเกษตร การครอบครองที่ดิน
4. ภาคบริการและการค้า เกิดผลกระทบต่อการบุกรุกพื้นที่ ของเสียที่เกิดขึ้น การพัฒนาและคุณภาพสิ่งแวดล้อม
5. ภาคอุตสาหกรรม เกิดผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ปัญหาอุปสรรคของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีดังนี้

1. ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
2. ชุมชนไม่มีการบริหารจัดการขยะ มีถังขยะรองรับ แต่ไม่คัดแยกขยะ และมีปัญหาขยะปริมาณมาก จัดเก็บขยะไม่ทัน
3. มีโรงงานอุตสาหกรรมจำพวกที่ 1, 2 (โรงงานขนาดเล็ก) อยู่นอกกระบวนการจำนวนมาก และมีโรงงานที่ไม่ได้ขออนุญาต/ โรงงานที่ไม่ได้รับอนุญาตอยู่อีกมาก
4. กระทรวงอุตสาหกรรมไม่สามารถติดตามกำกับดูแลโรงงานทุกขนาดทุกโรงได้ เพราะข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ
5. ปัญหาจากการไม่กำกับดูแล ปล่อยปละละเลย เช่น ปัญหาน้ำเสียการกำจัดขยะ
6. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีกฎหมาย โดยเฉพาะที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมสำหรับบังคับใช้กรณีโรงงานอุตสาหกรรมไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎหมายสิ่งแวดล้อม
7. ชุมชนชายฝั่งทะเลส่วนใหญ่จะยึดติดกับผู้นำชุมชนเดิม กรณีโรงงานประสบอุบัติเหตุ เช่น สารเคมีรั่วไหล โรงงานจะดำเนินการเอง ไม่แจ้งมูลนิธิ หรือศูนย์วิทยุ หลายเรื่องจึงไม่ปรากฏเป็นข่าว
8. ประชาชนที่อาศัยไม่ใช่คนในพื้นที่ บางบริษัทจะสร้างอาณาจักรเป็นไทม์มนุษย์ ขยายบริษัทลูกออกมา เพื่อความมั่นคงในการทำงานของลูกค้า ให้ลูกหลานมาทำงานปลูกฝังรักโรงงาน ถ้าย้ายโรงงานไปที่อื่นลูกหลานก็จะไม่มีงานทำ
9. กรณีป่าชายเลน ต้นไม้ตายไปเรื่อยๆ จากน้ำเสีย หน่วยงานต่างๆ ที่ปลูกป่าชายเลน ปลูกแล้วได้ผลน้อย บางแห่งจัดปลูกป่าชายเลนเป็นกิจกรรมเชิงทางพาณิชย์

10. ปัญหาของการตั้งนิคมอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ เพื่อนำมาใช้ในการเกษตร ปัญหาการทำประมงชายฝั่งในพื้นที่ป่าชายเลน การปล่อยมลพิษของภาคอุตสาหกรรม

11. ปัญหาสิ่งแวดล้อมแพร่กระจายข้ามแดน เช่น ของเสียข้ามแดน หมอกควันข้ามแดน

12. การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จะมีผลกระทบเช่น เรื่องแรงงาน ซึ่งในปัจจุบันมีแรงงานต่างด้าวทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก เกิดผลกระทบด้านสาธารณสุข เช่น โรคติดต่อ เกิดผลกระทบด้านอาชญากรรม

ข้อเสนอการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภาครัฐควรส่งเสริมการผลิตและการบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ บริหารจัดการทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสร้างสังคมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

1. เครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) คือ เศรษฐกิจสีเขียว/ การเติบโตสีเขียว (Green Economy/ Green Growth) การนำแนวทาง Green Economy สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนมีดังนี้

1.1 การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน (Sustainable consumption & production) เน้นส่งเสริมทัศนคติแบบองค์รวม ร่วมกับการบูรณาการผลิตและวิถีการบริโภคที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลลัพธ์สุดท้ายในมุมมองทั้ง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม โดยภาครัฐมีหน้าที่สร้างสิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่การลงทุนที่จำเป็นสำหรับการจัดสรรทางเลือกในการบริโภคอย่างยั่งยืน

1.2 โครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน (Sustainable infrastructure) รูปแบบของการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ต้องคำนึงถึงการเติบโตทางเศรษฐกิจที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบคาร์บอนต่ำ

1.3 การลงทุนเกี่ยวกับต้นทุนทางธรรมชาติ (Investment in natural capitals) ต้นทุนทางธรรมชาติ เช่น ป่าชายเลน มีบทบาทสำคัญในการดูดซับคาร์บอน และทำหน้าที่เป็นตัวปรับความสมดุลต่อปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลสำคัญในการดำรงชีพของมนุษย์ การลงทุนเพื่อลดปัญหาการชะล้างหน้าดิน และปัญหาการะทางสารอาหาร เพื่อปรับปรุงการจัดการลุ่มน้ำ เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการลงทุนเพื่อต้นทุนทางธรรมชาติ

1.4 ธุรกิจสีเขียว และตลาดสีเขียว (Green business & markets) ผู้ประกอบการที่มีการกำหนดเป้าหมายให้การป้องกันทางสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนประกอบสำคัญในการดำเนินธุรกิจในระยะยาว ทั้งการส่งเสริมประสิทธิภาพเชิงนิเวศเศรษฐกิจในกิจกรรมการผลิต และการซื้อขายสินค้าและบริการที่ยั่งยืน

1.5 ภาษีสิ่งแวดล้อม (Green tax) เป็นการจัดเก็บภาษีในกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น การสกัดทรัพยากรธรรมชาติ หรือการก่อกมลภาวะ

2. การผลิตภาคอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

2.1 กำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรม (Zoning) ให้ชัดเจน

2.2 สนับสนุนการดำเนินนโยบายการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมนิเวศ (Eco Industrial Town)

2.3 กำหนดให้มีพื้นที่สีเขียวหรืออาจเป็นแนวถนนหรือกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษ เป็นแนวกันชน (Buffer Zone/ Protection Strip) โดยรอบพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม

2.4 ฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุตสาหกรรมหลักของประเทศ โดยใช้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่

2.5 สนับสนุนการนำของเสียและน้ำเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตมาผลิตพลังงานทดแทน และส่งเสริมการนำน้ำที่บำบัดแล้วกลับไปใช้ประโยชน์

2.6 ส่งเสริมให้อุตสาหกรรมดำเนินการใช้ซ้ำหรือรีไซเคิลของเสีย หรือวัสดุผลพลอยได้ (By Product) จากกระบวนการผลิตกลับมาใช้ใหม่

2.7 สร้างตลาดสำหรับสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยพัฒนา มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและตราคุณภาพให้กับสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือระบบการติดฉลากสิ่งแวดล้อม (Eco-Labeling)

2.8 สนับสนุนให้ผู้ประกอบการดำเนินการตามมาตรฐานสากล เช่น ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐาน ISO 14001 ความรับผิดชอบต่อ สังคม (CSR) ตามมาตรฐาน ISO 26000 โดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชน

3. เพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบ ควบคุมแหล่งกำเนิด มีแนวทาง ดำเนินการ ดังนี้

3.1 จัดทำแผนการกำหนดและปรับปรุงมาตรฐานการระบาย มลพิษจากแหล่งกำเนิดให้ชัดเจน และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

3.2 ปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติม กฎระเบียบภายใต้กฎหมายที่ เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติส่งเสริมและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เพื่อควบคุมและส่งเสริมให้โรงงานอุตสาหกรรม อุตสาหกรรม ขนาดกลางและขนาดย่อม และอุตสาหกรรมชุมชน มีการจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างจริงจัง และกำกับดูแลให้การประกอบกิจการปฏิบัติตามกฎหมายและ เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

3.3 ควรใช้แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น Best Available Techniques (BAT), Best Environmental Practice (BEP) เป็นเกณฑ์ประกอบการพิจารณาอนุญาตจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแห่งใหม่

3.4 ใช้มาตรการทางสังคมเชิงบวกยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี

อภิปรายผล

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก: ภาพรวมทุกด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ในระดับน้อย เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยในทุกด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการประเมินผล มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สอดคล้องกับการศึกษาของสมศักดิ์ ทางทอง (2535) ศึกษาอิทธิพลของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกที่มีต่อสภาพสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน บริเวณตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า ความร่วมมือในชุมชนจะด้อยลง สังคมจะเป็นสังคมเมือง มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น คุณธรรมด้านจิตใจจะเสื่อมลง ขาดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วิถีชีวิตจะเป็นวิถีชีวิตแบบคนเมืองต่างคนต่างอยู่ขาดการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อาชีพ และสถานภาพสมรส มีผลเชิงลบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก กล่าวคือ ผู้ที่กำลังศึกษา แม่บ้าน และผู้เกษียณ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มากกว่าผู้ที่มีอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัท คำขาย อาจเนื่องมาจากผู้ที่มีอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัท คำขาย อยู่ในวัยทำงาน และมีภาระในการประกอบธุรกิจต่างๆ ตลอดวันทำงาน จึงไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ขณะที่แม่บ้าน และผู้เกษียณ มีเวลาอยู่กับชุมชนมากกว่า จึงมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

ของชุมชน สำหรับผู้ที่กำลังศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ก็เนื่องจากในวัยศึกษา จะได้รับการปลูกฝังและเสริมสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้มากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนา หวังประดิษฐ์ (2557) พบว่า อาชีพของสมาชิกในชุมชนที่ต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการป้องกันมลพิษจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนโรงไฟฟ้า บีแอลซีพี นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ต่างกัน ทำนองเดียวกับ Koufman (1949); Cohen and Uphoff (1981); ประยูร ศรีประสารณ์ (2542) ศึกษาพบว่า อาชีพมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

สถานภาพสมรส มีผลเชิงลบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก กล่าวคือ ผู้ที่เป็นโสดมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มากกว่าผู้ที่สมรสแล้ว อาจเนื่องจากผู้ที่เป็นโสดมีความคล่องตัวในเรื่องเวลา สามารถจัดสรรเวลาว่างและทุ่มเทเวลาในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนได้มากกว่า

รายได้ มีผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก อธิบายได้ว่า ผู้ที่มีรายได้สูงมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย เนื่องจากผู้ที่มีรายได้สูงมีความพร้อมในทางการเงินมากกว่า จึงให้การสนับสนุนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งในทางการเงิน การให้ความร่วมมือต่างๆ กับชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ Koufman (1949); Cohen and Uphoff (1981) ศึกษาพบว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

สำหรับตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก สอดคล้องกับการศึกษาของ วัฒนา หวังประดิษฐ์ (2557) ซึ่งพบว่า

อายุ และเพศ ไม่มีผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมลพิษ จากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อน โรงไฟฟ้าบีแอลซีพี นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง แตกต่างจาก Koufman (1949); Cohen and Uphoff (1981); ประยูร ศรีประสาธน์ (2542) ศึกษาพบว่า อายุ เพศ และการศึกษา มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ บทบาทในครอบครัว และจำนวนช่องทางที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

บทบาทในครอบครัว มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก อธิบายได้ว่า ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มากกว่าผู้เป็นบุตร พี่น้อง ญาติ และผู้อาศัย สอดคล้องกับการศึกษาของ Cohen and Uphoff (1981) ซึ่งพบว่า สถานภาพในครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

จำนวนช่องทางที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก อธิบายได้ว่าผู้ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากหลายช่องทาง เช่น จากโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ โลกออนไลน์ เฟซบุ๊ก มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก มากกว่าผู้ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากช่องทางเดียวหรือ 2-3 ช่องทาง สอดคล้องกับการศึกษาของ ประยูร ศรีประสาธน์ (2542) ซึ่งพบว่า การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

สำหรับตัวแปรระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก อธิบายได้ว่า เนื่องจากประชากรที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ประเมินการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่

ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงใต้ในระดับน้อย ดังนั้น แม้เป็นผู้ที่อาศัยในชุมชนในระยะเวลาไม่นานหรือระยะเวลานาน ก็มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยเช่นเดียวกัน แตกต่างจากการศึกษาของ Cohen and Uphoff (1981) ซึ่งพบว่า ระยะเวลาในท้องถิ่น และระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านทุนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ได้แก่ คุณลักษณะด้านคุณธรรมและความสามารถของผู้นำในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีผลเชิงบวก อธิบายได้ว่า ชุมชนที่มีผู้นำที่มีคุณลักษณะด้านคุณธรรมและความสามารถของผู้นำสูงมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงใต้ มากกว่าชุมชนที่มีคุณลักษณะด้านคุณธรรมและความสามารถของผู้นำต่ำ สอดคล้องกับการศึกษาของวัฒนา หวังประดิษฐ์ (2557) ซึ่งพบว่า คุณลักษณะด้านคุณธรรมและความสามารถของผู้นำชุมชน มีผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมลพิษ จากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อน โรงไฟฟ้าบีแอลซีพี นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และความตระหนักในการป้องกันมลพิษ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงใต้ แตกต่างจากการศึกษาของวัฒนา หวังประดิษฐ์ (2557) ซึ่งพบว่า ความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในการป้องกันมลพิษ มีผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมลพิษ จากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อน โรงไฟฟ้าบีแอลซีพี นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

3. ปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ ประชาคมอาเซียน มีดังนี้

1) ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 2) ชุมชนไม่มีการบริหารจัดการขยะ มีถังขยะรองรับ แต่ไม่คัดแยกขยะ และมีปัญหาขยะปริมาณมาก จัดเก็บขยะไม่ทัน 3) มีโรงงานอุตสาหกรรมจำพวกที่ 1, 2 (โรงงานขนาดเล็ก) อยู่รอบระบบจำนวนมาก และมีโรงงานที่ไม่ได้ขออนุญาต/ โรงงานที่ไม่ได้รับอนุญาตอยู่อีกมาก 4) กระทรวงอุตสาหกรรมไม่สามารถติดตามกำกับดูแลโรงงานทุกขนาดทุกโรงได้ เพราะข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ 5) ปัญหาจากการไม่กำกับดูแลปล่อยปะละเลย เช่น ปัญหาน้ำเสีย การกำจัดขยะ 6) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีกฎหมาย โดยเฉพาะที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมสำหรับบังคับใช้กรณีโรงงานอุตสาหกรรมไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎหมายสิ่งแวดล้อม 7) ชุมชนชายฝั่งทะเลส่วนใหญ่จะยึดติดกับผู้นำชุมชนเดิม กรณีโรงงานประสบอุบัติเหตุ เช่น สารเคมีรั่วไหล โรงงานจะดำเนินการเอง ไม่แจ้งมูลนิธิ หรือศูนย์วิจัย หลายเรื่องจึงไม่ปรากฏเป็นข่าว 8) ประชาชนที่อาศัยไม่ใช่นคนในพื้นที่บางบริษัทจะสร้างอาณาจักรเป็นโล่মনุชย์ ขยายบริษัทลูกออกมา เพื่อความมั่นคงในการทำงานของลูกจ้าง ให้ลูกหลานมาทำงานปลูกฝังรักโรงงาน ถ้าย้ายโรงงานไปที่อื่นลูกหลานก็จะไม่มีงานทำ 9) กรณีป่าชายเลน ต้นไม้ตายไปเรื่อยๆ จากน้ำเสีย หน่วยงานต่างๆ ที่ปลูกป่าชายเลน ปลูกแล้วได้ผลน้อย บางแห่งจัดปลูกป่า ชายเลนเป็นกิจกรรมเชิงทางพาณิชย์ 10) ปัญหาของการตั้งนิคมอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ เพื่อนำมาใช้ในการเกษตร ปัญหาการทำประมงชายฝั่งในพื้นที่ป่าชายเลน การปล่อยมลพิษของภาคอุตสาหกรรม 11) ปัญหาสิ่งแวดล้อมแพร่กระจายข้ามแดน เช่น ของเสียข้ามแดน หมอกควันข้ามแดน 12) การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จะมีผลกระทบเช่น เรื่องแรงงาน ซึ่งในปัจจุบันมีแรงงานต่างด้าวทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก

เกิดผลกระทบด้านสาธารณสุข เช่น โรคติดต่อ เกิดผลกระทบด้านอาชญากรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ ฉวีวรรณ สายบัว (2554) ซึ่งพบว่า ผลของการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบหรือผลในทางเสียหาย ได้แก่ 1) ทางด้านสิ่งแวดล้อม 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ 3) ด้านสังคม และ 4) ทางด้านเศรษฐกิจ และ จักรกฤษณ์ ขันติลม (2555) ศึกษาพบว่า มีปัญหามลพิษหลากหลายด้านที่ส่งผลกระทบต่อผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ซึ่งประกอบด้วย ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหามลพิษทางน้ำ ปัญหามลพิษทางเสียง และปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอย ซึ่งปัญหามลพิษเหล่านี้ส่งผลกระทบทางด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต และการดำเนินชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง

ข้อเสนอแนะของการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็น เช่น ร่วมเสนอความคิดเห็นในการกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรม (Zoning) การจัดทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ โดยการแจ้งประชาสัมพันธ์ให้เสนอความเห็นทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือสื่อออนไลน์ต่างๆ ของท้องถิ่นจัดให้มีการประชุมระดมความเห็นให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ โดยเฉพาะในวันหยุดเพื่อให้คนทำงานได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย

1.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติควรสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับการร่วมอบรม/ สัมมนาเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก โดยการเสริมสร้างความตระหนักให้ประชาชนในพื้นที่เฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน เพื่อฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมและปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนและเป็นแนวกันชน (Buffer Zone/ Protection Strip) เนื่องจากกิจกรรม

ปลูกป่าชายเลนส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยพนักงาน บริษัท ห้างร้านต่างๆ ที่มาจัดกิจกรรม CSR แต่ไม่ได้มีการทำนุบำรุงรักษาในระยะยาว ขณะที่คนในชุมชนมีโอกาสดีกว่าในการฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน และควรส่งเสริมให้มีการประกวดเรียงความในระดับเยาวชน และในวัยทำงาน เพื่อเป็นการเสริมสร้างความตระหนักเรื่องสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชน และระดับชุมชน รวมถึงผู้ประกอบการและภาครัฐควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยให้การสนับสนุนงบประมาณ อาคาร/สถานที่ฝึกอบรม ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นเตือนให้ประชาชนมีความห่วงหาพันพิการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

1.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ผู้ประกอบการควรให้มีการประชาสัมพันธ์ เพื่อการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ ทำให้ประชาชนทราบข้อมูลการก่อสร้างโรงงานอย่างทั่วถึงทุกกลุ่มและทุกพื้นที่ในบริเวณใกล้เคียงการก่อสร้าง ควรจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ทำการตรวจรักษาและเฝ้าระวังสุขภาพของประชาชน ณ พื้นที่ในชุมชน โดยเฉพาะในวันหยุดทำงาน ซึ่งจะทำให้ทุกคนในครัวเรือนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง

1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ควรเพิ่มความเข้มในประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบกรณีได้รับความเดือดร้อนสามารถแจ้งข้อร้องเรียนได้ที่ใดบ้าง เช่น ทางสื่อออนไลน์ ทางโทรศัพท์ โดยการติดประกาศโปสเตอร์ สติกเกอร์ ให้เห็นเด่นชัด และจำง่าย และมีการติดตามประเมินผลข้อร้องเรียน แจ้งผู้ร้องและประชาชนทราบภายในเวลาที่เหมาะสม ไม่ล่าช้าจนเกินไป ควรจัดให้มีกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ในระดับโรงเรียน และระดับชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน

2. ข้อเสนอการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

2.1 ควรบูรณาการทั้ง 3 ส่วนร่วมกัน ได้แก่ ภาครัฐ ผู้ประกอบการ และภาคประชาชน กล่าวคือ 1) ภาครัฐ: มาตรการทางกฎหมาย โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมาย การเตรียมความพร้อมบุคลากร แนวทางการดำเนินงานต่างๆ และการปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย 2) ผู้ประกอบการ: ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญ และมีความจริงจังในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง CSR ด้านสิ่งแวดล้อม และ 3) ภาคประชาชน: ควรให้ความรู้แก่ประชาชน ให้เห็นถึงความสำคัญห่วงโซ่มูลค่าในพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ในชุมชนต้องช่วยกันสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและปลูกจิตสำนึก

2.2 ควรปรับปรุงแก้ไขขั้นตอนการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการคัดเลือกประชาชนที่มารับฟังประชาสัมพันธ์ ควรต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ในพื้นที่ มีความรู้ความเข้าใจในทุกมิติรวมถึงผลกระทบด้านลบของโครงการ

2.3 การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ดังนี้ 1) การปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบและมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการค้า เช่น ภาษีสิ่งแวดล้อม ค่าธรรมเนียม กองทุน สิ่งแวดล้อมโลก และ 2) การลงทุนที่ยั่งยืน ได้แก่ ลงทุนโดยให้ความสำคัญต่อผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีวัตถุประสงค์ใช้อย่างยั่งยืนไม่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ชุมชนและประชาชน โดยทำตามกฎหมายและทำดีกว่าที่กฎหมายกำหนด

2.4 ในการพัฒนาที่ยั่งยืน ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญในการดำเนินการ ดังนี้ 1) การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน (Sustainable consumption & production) 2) โครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน (Sustainable infrastructure) 3) การลงทุนเกี่ยวกับต้นทุนทางธรรมชาติ (Investment in natural capitals) 4) ธุรกิจสีเขียว และตลาดสีเขียว (Green business & markets) และ 5) ภาษีสิ่งแวดล้อม (Green tax)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ในภูมิภาคอื่นๆ หรือทำการเปรียบเทียบเชิงพื้นที่ เพื่อทราบความแตกต่างในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมต่อไป

2. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โดยศึกษาเปรียบเทียบภาครัฐกับภาคเอกชนเพื่อนำมาเป็นต้นแบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนต่อไป

3. ควรศึกษาเจาะลึกในกลุ่มผู้บริหาร ประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ประกอบการ และผู้นำประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน เพื่อทราบแนวความคิดการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและประชาคมอาเซียน

4. ควรทำการศึกษาปัญหาอุปสรรคในขั้นตอนการประชาสัมพันธ์ และนำมาเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ประชาชนได้รับฟังโดยทั่วถึง เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ต่อประชาชนและชุมชน

รายการอ้างอิง

- กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2550). *มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2541). *รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พ.ศ. 2541*. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2555). *แผนจัดการมลพิษ พ.ศ. 2555 - 2559*. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2558). *รายงานสถานการณ์มลพิษประเทศไทย 2553 - 2557*. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2551). *ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (เอกสารประกอบการอบรม).
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2538). *การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). *รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมประจำปี พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดฉะเชิงเทรา. (ม.ป.ป.). วันที่ค้นข้อมูล 12 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก <http://rrulocal.rru.ac.th/?cat=9>

จักรกฤษณ์ ชันติลม. (2555). ผลกระทบจากการปล่อยมลพิษของโรงงาน
อุตสาหกรรมในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี.
เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฉวีวรรณ สายบัว. (2554). การกำหนดและการดำเนินการตามนโยบายเพื่อ
สาธารณประโยชน์ กรณีนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมมาบตาพุด.
กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ณัฐพล โสเถียรตันวิโรจน์. (2557). จริยศาสตร์ของการพัฒนา: บทสำรวจวิวัฒนาการ
ว่าด้วยการพัฒนา. วารสารปัญญาวิวัฒน์. 5(2), 274-288.

เทศบาลนครแหลมฉบัง. (ม.ป.ป.). วันที่ค้นข้อมูล 10 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้
จาก <http://www.lcb.go.th>

นันทวรรณ วิจิตรวาทการ และคณะ. (2553). การศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพ
จากอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.)

นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด. วันที่ค้นข้อมูล 12 ตุลาคม 2558, เข้าถึงได้จาก
<http://www.mtpie.com/>

ประยูร ศรีประสาธน์. (2542). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
ของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา. ปทุมธานี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วัฒนา หวังประดิษฐ์. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนในการป้องกันมลพิษ จากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าพลังงาน
ความร้อน โรงไฟฟ้าบีแอลซีพี นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง.
ภาคนิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม,
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11*. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิง.

สมศักดิ์ ทางทอง. (2535). *อิทธิพลของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อสภาพสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน บริเวณตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

Bowerman, B.L. & O'Connell, R.T. (1990). *Linear Statistical Models: An Applied Approach* (Second Edition). Belmont, CA: Duxbury Press.

Cohen, J.M. & Uphoff, N.T. (1977). *Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation*. New York: The Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.

Cohen, J.M. & Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. New York: The Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.

Chatterjee, S. & Price, B. (1977). *Regression Analysis by Example*. New York: Wiley.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.

Nunnally, J.C. (1978). Assessment of Reliability. In: *Psychometric Theory* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.

Menard, S. (1995). *Applied logistic regression analysis*. Thousand Oaks: Sage University paper series on quantitative applications in the social sciences.

Myers, R. (1990). *Classical and modern regression with applications*. Boston: Duxbury.

Koufman, F. (1949). Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities. *Agricultural Experiment Station Bulletins*, 4(2), 5-50.

Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S. (2001). *Using Multivariate Statistics*. Boston: Allyn and Bacon.

Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row Publication.

